

# CENTRO IDĖJA SENOVĖS TRADICIJOSE

René GUÉNON

René Guénonas, vadinamojo tradicionalizmo pradininkas, S. H. Nasro žodžiais, „neabejotinai viena didžiausių šio amžiaus figūrų, kurios šlovė su laiku tik auga“, gimė 1886 m. Prancūzijoje, kataliko architekto šeimoje. Jau vaikystėje ne pagal metus išsivystęs, jis užtat buvo ne koks mokynys. O dvidešimt vienerių būdamas išvis metė akademines matematikos bei filosofijos studijas ir atsidėjo „okultiniams“ mokslams. 1909 m. pasirodė pirmoji atitinkamo pobūdžio R. Guénono publikacija, kurioje iškart atskleidė autoriaus gili metafizinė įžvalga bei hinduizmo Advaitos išmanymas. Vėliau autorius pats apie save yra pasakęs: „už visa, kas aš intelektualine prasme esu, esu skolingas Rytams ir tik Rytams“. Be hinduizmo, R. Guénonas taip pat gilinosi į islamiškąjį ezoterizmą bei kinų daoizmą. Būtent islamas ir tapo jo pasirinktą religija, nors iki pat gyvenimo pabaigos (1951 m.) jis tebemūvėjo žiedą su išraižytu sanskrito skiemeniu AUM, žyminčiu hinduizme mantrinį aukščiausios Dievybės vardą.

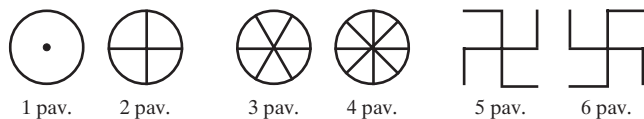
Kadangi jau esame turėję progų užsiminti apie „Pasaulio centrą“ bei įvairius jo simbolius, dabar sugrįžtame prie šios itin reikšmingos senosiose tradicijose sąvokos tik tam, kad atkreiptume dėmesį į kai kurias su juo susijusias prasmes. Šiuolaikiniam žmogui ši sąvoka savaime jau nebesužadina to, ką joje matė senoliai. Čia, kaip ir apskritai simbolikoje, daug kas jau tapo užmiršta, o atitinkama mąstysena daugumai mūsų amžininkų pasidarė suvis svetima. Labiau nei kada anksčiau paplitęs, tiesiog visuotinis neišmanymas juolab yra dingstis kai kuriuos dalykus priminti.

Centras visų pirma yra visa ko šaltinis, pradžios taškas, o kaip taškas – beformis ir bedydis, taigi nematomas ir todėl juolab vienintelis vertas pirmapradžio Vienio įvaizdis. Visa kas radosi iš jo, jam spinduliuojant, kaip kad ir vienetas, pats nė kiek nesikeisdamas, sudaro visus skaičius. Šiodvi – geometrinė ir skaičių – simbolikos čia visiškai tolygios, tad galima naudotis jomis abiem, kuo sklandžiausiai pereinant nuo vienos prie kitos. Bet nereikia pamiršti, kad abiem atvejais kalbame būtent apie simboliką: aritmetinis vienetas – tai ne pats metafizinis Vienis, o tik jo įvaizdis. Kita vertus, tai ne savavališkas įvaizdis, nes tarp abiejų galioja tikra analogija, kurios dėka Vienio idėją tampa įmanoma iš bet kokios kiekybės iškelti į transcendenciją. Tas pat pasakytina ir apie centrą, irgi nesunkiai iškeliamą iš geometrinės erdvės ir virstančią atitinkamu Vienio simboliu. Simboliškai tad centro taškas žymi patį Pradą, grynąją Būtį, o erdvė, kurią šis savo spinduliuavimu pripildo ir kuri pati galiausiai yra šio spinduliuavimo (Pradžios *fiat lux*) padarinys, nes be jo tebutų vien „stoka“ ir niekis, – tai būtent pasaulis pačia plačiau-

sia šio žodžio prasme, t.y. visų apreikštąją būtį sudarančių būtybių ir būsenų visuma.<sup>1</sup>

Paprasčiausias kalbamo įvaizdžio pavidalas būtų tiesiog taškas apskritimo centre (1 pav.): taškas žymi Pradą, o apskritimas – pasaulį. Šios figūros istorinį amžių nustatyti visiškai neįmanoma, nes ji dažnai aptinkama ir ant priešistorinių radinių. Nėra abejonių, jog tai vienas iš tiesiogiai su Pirmaprade tradicija susijusių ženklų. Kartais tašką juosia ne vienas, o keletas koncentriškų apskritimų, kurie tokiu atveju žymėtų skirtingas apreikštosios būties pakopas ar lygmenis, išrikiuotus hierarchiškai sulig atstumu nuo Prado vidury. Taškas apskritimo centre dar laikomas – ir, matyt, buvo laikomas nuo senų senovės – saulės įvaizdžiu, kadangi saulė fiziniame pasaulyje išties yra jo centras arba „širdis“. Užtat iki pat mūsų laikų ši figūra išliko kaip įprastas astrologinis bei astronominis saulės ženklas. Kaip tik todėl turbūt daugelis archeologų, kur tik aptikę šį simbolį, būtinai priskiria jam soliarinę reikšmę, nors iš tikrųjų jo prasmė nepalyginti platesnė ir gilesnė. Jų paprastai pamirštama, jei apskritai kada žinota, jog saulė visose senovės tradicijose pati tėra simbolis – būtent „Pasaulio centro“, dieviškojo Prado simbolis.

Centro ir apskritimo, o kartu jų žymimų dalykų tarpusavio santykį gana aiškiai išreiškia tai, kad apskritimas neįmanomas be centro, tuo tarpu centras nuo apskritimo visiškai nepriklauso. Dar tiksliau bei iškalbingiau šį santykį



1 pav.

2 pav.

3 pav.

4 pav.

5 pav.

6 pav.

išreiškia spinduliai, sklindantys iš centro ir pasibaigiantys apskritime. Spindulių skaičius gali būti įvairus, nes iš tikrųjų jų yra begalybė, kaip ir apskritimo taškų, kurie yra ne kas kita kaip tų spindulių galai. Bet šiaip jau tokioms figūroms parenkami savaime simboliškai reikšmingi baigtiniai skaičiai. Paprasčiausia iš jų teturi keturis spindulius, dalinančius skritulį į keturias lygias dalis, t.y. du tarpusavyje stačius skersmenis, sudarančius kryžių apskritime (2 pav.). Pastarosios figūros bendra prasmė išlieka ta pati, kaip ir pirmosios, prisideda tik keletas papildomų reikšmių: apskritimas, juo sukantis katra viena kryptimi, čia dar simbolizuoja pasaulio, arba kosminius, ciklus, kurių teorija ypač išplėtotą hinduizmo doktrinoje. Kryžiaus šakų galais išskirtos apskritimo dalys tokiu atveju žymi bet kokio atskiuro ciklo periodus ar fazes. Pats toks ciklas gali būti kuo įvairiausio masto, kiek tik norima ilgas arba trumpas. Pavyzdžiui, vien žemiškoje būties darnoje išskiriami keturi paros laikai, keturios mėnulio fazės, keturi metų laikai ir dar, sulig indiškąja, Centrinės Amerikos, antikine graikų bei lotynų tradicijomis, keturi žmonijos amžiai. Čia tik pačiais bendriausiais bruožais priminėme kai kurias kalbamo simbolio prasmes, tiesiogiai betgi susijusias su tuo, ką pastebėsime toliau.

Iš figūrų su didesniu spindulių skaičiumi ypač pažymėtini šešių bei aštuonių stipinų „ratai“ (3 bei 4 pav.), viduramžiais dar vadinti „keltiškais ratais“. Abi šios figūros, o ypač antroji, itin dažnai sutinkamos ir Rytų šalyse, visų pirma Chaldėjoje be Asirijoje, taip pat Indijoje (kur toks ratas vadinamas „čiakra“, *cakra*) bei Tibete. Tuo tarpu šešių stipinų ratui artimas yra vadinamasis „chrizmonas“,<sup>2</sup> kuris skiriasi tik tuo, kad „spindulių“ galai jame apskritimu dažniau neapibrėžiami. Priešingai nei mūsų laikais įprasta manyti, ratas anaipol nėra tik „soliarinis“ ženklas; visų pirma – tai apskritai pasaulio simbolis, ir nesunku suprasti, kodėl. Antai Indijoje nuolat kalbama apie simbolišką „daiktų ratą“ arba „gyvenimo ratą“, kuris kuo tiksliausiai atitinka šią reikšmę. Taip pat ir buddhistų „darnos ratas“, kurio sampratą jie, kartu su daugeliu kitų, perėmė iš ankstesnių doktrinų ir kuris, bent jau pradžioje, buvo neatskiriamai susijęs su ciklinėmis teorijomis. Reikia pridurti, kad ir Zodiakas įsivaizduojamas kaip ratas, paprastai su dvylika stipinų, ir kad sanskritiškai jis vadinamas tiesiog „ženklų ratu“ – sulig pirmine žodžio *rāśi*, kuriuo būtent vadinti Zodiako ženklai, reikšme.<sup>3</sup>

Ratas taip pat glaudžiai susijęs su įvairia gėlės žiedo simbolika, o atskirais atvejais galima kalbėti net apie visišką tapatybę.<sup>4</sup> Tokių gėlių kaip, pavyzdžiui, lotoso, lelijos arba rožės žiedai,<sup>5</sup> be kita ko (nes tai daugiareikšmiai simboliai), irgi žymi išreikštąjį pasaulį, taigi išties turi panašią prasmę. Gėlės žiedas šiaip jau savaime primena spindulių apsuptą centrą ir apskritai yra „centriška“ figūra, o kaip tik tai ir įgalina jį tapatinti su ratu.<sup>6</sup> Hindu tradicijoje pasaulis kartais vaizduojamas kaip lotoso žiedas su centre iškilusiu šventuoju kalnu *Meru*, žyminčiu ašį.

Tačiau grįžkime prie centro simbolikos, nes iki šiol teatskleidėme tik vieną, pačią pirmąją iš jos prasmų, kurios dėka jis simbolizuoja Pradą. Antroji centro simbolio prasmė būtų ta, kad jis yra būtent vidurys, taškas, lygiai nutolęs nuo visų apskritimo taškų ir kiekvieną skersmenį dalinantis lygiai perpus. Anksčiau minėjome centrą esant pirmesnę už apskritimą, kurio paties savaime, be centro spinduliavimo, išvis negali būti; dabar gi pažvelkime į jau esančio apskritimo centrą – kaip į Pradą, veikiančią kūrinių širdyje. Vidurys tarp dviejų kraštutinių, kuriems atstovauja du priešingi apskritimo taškai, – tai vieta, kur į tuodu kraštutinius vedančias dvi priešingas tendencijas neutralizuoja, taip sakant, tobula pusiausvyra. Kai kurios islamo ezoterinės mokyklos, kryžiui teikiančios aukščiausią simbolinę reikšmę, jo centrą vadina „Dievo vieta“ (*al-maqām al-ilāhī*) ir supranta kaip tašką, kur jungiasi visos priešybės, kur išsprendžia visi prieštaravimai. Atskiru atveju tai reiškia būtent pusiausvyrą, o pusiausvyra galiausiai ir yra darna. Pusiausvyra ir darna – tai tiesiog vieno ir to paties dalyko du atžvilgiai. Turi šis simbolis dar ir trečią atžvilgį, susijusį su dora (nors ne tik), – tai teisingumo idėja. Prie to, kas pasakyta, galima tad pridurti ir Platono apibrėžimą, anot kurio, gėris – tai vidurkis tarp dviejų kraštutinių. Ir Tolimųjų Rytų tradicijos, tik kur kas platesne prasme, nuolat kalba apie „nejudamą vidurį“, tašką, kuriame „reiškiasi dangus“, o sulig hindų doktrina, kiekvienos būtybės ir net kiekvienos būsenos viduryje slypi patsai Aukščiausiasis, Pradas.

Pusiausvyra tad savaime yra paties neišjudinamojo Prado atspindys pasaulyje. Šiuo požiūriu apskritimas žymi judėjimą, sukima aplink centrą, kuris vienintelis šiame judėjime nedalyvauja. Pats rato pavadinimas (lot. *rota*) savaime mena rotaciją, o ši rotacija kaip tik ir simbolizuoja visa ko pasaulyje nepaliaujamą kaitą. Šiame visuotiniame judėjime tėra vienas vienintelis nejudantis ir stovus taškas – tai centras. Čia mes sugrįžtame prie jau užsimintos cikliško sampratos. Bet kokio ciklo eiga, arba apskritimo sukimasis, yra tam tikra seka, tiek būtent laiko, tiek ir bet kuria kita prasme, o stovusis centras simbolizuoja Amžinybę, kurioje visa kas tobulai esti vienukart. Apskritimas suktis tegali aplink centrą – panašiai ir bet kokios permainos, pačios savaime tuščios būties, neišvengiamai mena tam tikrą nekintamą pradą anapus kaitos. Tai tas pats Aristotelio „nejudamas judintojas“, irgi simbolizuojamas centro. O kadangi visa, kas esti pasaulyje, kas juda ir kinta, pačia savo būtimi visiškai priklauso nuo šio nejudamo Prado, tai šis nejudamas Pradas, vadinasi, yra kartu ir „pirmasis judintojas“, ir tas, kuris visuotinį judėjimą toliau veda bei nukreipia, kitaip sakant, daro jį dėsningą. Pasaulio darnos palaikymas šia prasme yra tad ne kas kita kaip jo pirminio sukūrimo tąsa. Pasak hinduizmo, šis Pradas – tai visa ko „vidinis suderintojas“ (*antaryāmī*), nes veda visa ką būtent iš vidaus, glūdėdamas visa ko slapčiausiame vidury, t.y. centre.

Vietoj besisukančio aplink centrą apskritimo galime kalbėti ir apie besisukančią aplink ašį sferą – simbolio prasmė išlieka ta pati. Tai paaiškina tokią reikšmingą ir taip paplitusią senovės tradicijose „Pasaulio ašies“ įvaizdį. Pastarojo prasmė iš esmės nesiskiria nuo „Pasaulio centro“, nebent tik tuo, kad centro simbolis nejudamo Prado funkciją atspindi kiek tiksliau už visus kitus įmanomus jo atitikmenis. Aplink savo ašį sukantis sferai, ar tat būtų žemės, ar dangaus sfera, nejudantys joje išlieka du taškai – jos poliai, t.y. ašies galai, arba taškai, kuriuose ašis kerta rutulio paviršių. Kaip tik todėl polius yra dar vienas centro idėjos atitikmuo. Polių simbolika, kartais įdėm sudėtinga, užtat irgi sutinkama visose tradicijose ir, reikia pasakyti, vaidina joje gana reikšmingą vaidmenį.

Viena iš įspūdingiausių figūrų, priklausanti mūsų aptariamiems vaizdiniais, yra svastika (5 ir 6 pav.) – iš esmės „poliaus ženklas“. Naujųjų laikų Europoje jos tikroji prasmė, regis, iki šiol liko neatskleista. Mėginant paaiškinti šį simbolį sukurti fantastiškiausių teorijų, jame netgi įžiūrėtas pirmąsias ugnies išgavimo įrenginys! Tačiau jei svastika ir turi tam tikrą ryšį su ugnimi, tai visai dėl kitų priežasčių. Dažniausiai svastika vadinama „soliarinis“ ženklu, kuriuo ji irgi tėra tapusi veikiau atsitiktinai ir tik netiesiogiai. Galėtume čia nebent pakartoti tai, kas pasakota apie ratą ir apskritimo centrą. Arčiausiai tiesos yra tie, kas laiko svastiką „judėjimo“ simboliu, nors ir tokia interpretacija tebėra nepakankama, nes čia reikia kalbėti ne apie bet kokią judėjimą, o būtent apie sukimąsi aplink nejudamą centrą arba ašį. Ir būtent stovusis taškas vėlgi yra pati šio simbolio esmė. Visos kitos jo prasmės išplaukia kaip tik iš šitos vienintelės. Centras visa ką įgalina judėti, o kadangi judėti reiškia gyventi, tai ir svastika, vadinasi, kartu simbolizuoja gyvenimą arba, tiksliau, gyvybę žadinančią ir palaikančią Prado funkciją, neatskiriama susijusia su visa pasaulio darna.

Palyginę svastiką su įbrėžtu į apskritimą kryžiumi (2 pav.) pamatysime, kad šiedu simboliai iš esmės lygiaverčiai. Tik svastikoje judėjimą žymi ne apskritimas, o kryžiaus šakoms statmenos atkarpos jų galuose. Šios atkarpos mena apskritimo liestines, kartu nurodančias atitinkamų jo taškų judėjimo kryptį. Apskritimas simbolizuoja pasaulį, todėl tuo, kad jis čia tik numanomas, labai aiškiai pabrėžiama, jog svastika yra ne paties pasaulio, o veikiau tik Prado jam daromo poveikio simbolis.<sup>7</sup>

Svastiką siejant su besisukančia aplink savo ašį sfera, pavyzdžiui, dangaus sfera, ją reikia laikyti šio sukimosi projekcija į ekvatoriaus plokštumą, o centro taškas tokiu atveju bus ne kas kita kaip ašies projekcija toje pačioje jai statmenoje plokštumoje. Svastikos žymima sukimosi kryptis šiaip jau tėra antraeilės reikšmės dalykas. Tikrovėje aptinkamos abi mūsų pavaizduotosios lytys,<sup>8</sup> ir nėra jokio reikalo išvelgti tarp jų kokią nors opoziciją.<sup>9</sup> Žinoma, kai kurių šalių atskalūnai, šizmatikai galėjo kartais ir tyčia pasirinkti priešingos krypties ženklą nei įsivyravęs tuose ra-

tuose, nuo kurių jie siekė atsidalinti, šitaip išoriškai pabrėždami savo antagonizmą. Tačiau tai jokių būdu nepaliečia esminės simbolio prasmės, kuri kiekvienu atveju išlieka ta pati.

Svastika toli gražu nėra išimtinai rytietiškas simbolis, kaip kad kartais tikima. Iš tikrųjų tai vienas iš plačiausiai paplitusių ženklų, aptinkamas mažne visur, pradedant Tolimaisiais Rytai ir baigiant Tolimaisiais Vakarais, kur jis nuo seno pažįstamas vietinėms Šiaurės Amerikos tautoms. Šiuo metu jis ypač tebevertojamas Indijoje ir Centrinėje bei Rytų Azijoje, ir tik čia, regis, tebėra žinoma jo tikroji prasmė, nors neišnyko jis visai ir Europoje.<sup>10</sup> Lietuvoje bei Kurše valstiečiai iki šiol braižo šį ženklą ant savo trobų. Be abejo, giliausios ženklo prasmės jie jau nebesuvokia, matydami jame tik vieną iš savotiškų saugos talismanų, bet keisčiausia yra tai, kad vadina jį sanskritišku vardu *svastika*.<sup>11</sup> Senovėje šis ženklas buvo ypač paplitęs tarp keltų ir priešhelėninėje Graikijoje.<sup>12</sup> Taip pat Vakaruose, kaip pastebėjo M. Charbonneau-Lassay<sup>13</sup>, svastika buvo viena iš ankstyvųjų Kristaus emblemų ir kaip tokia vartota iki pat Viduramžių pabaigos. Kaip ir taškas apskritimo vidury bei ratas, šis ženklas neginčijamai siekia priešistorinius laikus, o mes savo ruožtu atpažįstame jame, be mažiausios abejonės, vieną iš Pirmapradės tradicijos pėdsakų.

Neišsemtos dar mūsų ir centro prasmės. Nors visų pirma jis yra pradžios taškas, betgi kartu ir pabaigos. Visa radosi iš centro ir į centrą galiausiai sugriš. Kadangi visa kas esti Prado ir tik Prado dėka, tarp jų turi būti tam tikras pastovus ryšys, kurį savo ruožtu išreiškia centrą su apskritimo taškais jungiantys spinduliai. Šie spinduliai gali būti abiejų kryptų: visų pirma nuo centro apskritimo link, o paskui – nuo apskritimo atgal į centrą. Turime, taip sakant, dvi tarpusavy papildomas išcentrinio ir įcentrinio judėjimo fazes, kurias galima palyginti su atitinkamomis kvėpavimo fazėmis, ypač turint galvoje hinduizmo doktrinoms įprastą simboliką. Ne mažiau iškalbinga analogija ir širdies fiziologinė veikla: kraujas iš širdies pasklinda po visą organizmą, šitaip palaikydamas jo gyvybę, o paskui sugrįžta širdin, kurios kaip organizmo centro funkcija tad išsamiai ir tobulai atspindi tą bendrą vaizdinį, kurį turėjome susidaryti apie centrą pačia plačiausia prasme.

Kiekviena būtybė, būdama priklausoma nuo Prado visa kuo, kas ji yra, sąmoningai ar nesąmoningai būtinai veržiasi į jį sugrįžti. Šis siekis sugrįžti į centrą kuo įvairiausiose tradicijose išreiškiamas atitinkama būdinga simbolika. Turime omeny ritualinę orientaciją, kuri, griežtai kalbant, yra ne kas kita kaip kryptis į dvasinį centrą, žemiškąjį, apčiuopiamąjį tikrojo „Pasaulio centro“ atvaizdą. Krikščioniškųjų bažnyčių orientacija – tai tik vienas atskiras visoms religijoms bendro dėsningumo atvejis. Islame tokia orientacija (*qiblah*) suprantama kaip materializuota pati ta intencija (*niyyah*), taip sakant, kuri visas būtybės jėgas kreipia į dieviškąjį Pradą.<sup>14</sup> Nesunku būtų parinkti ir daugiau pavyzdžių.

Nemažai dar galima būtų pasakyti šiuo klausimu, ir mes, be abejo, dar ne kartą prie jo sugrįšime vėliau, tam kartui apsiribodami šiomis trumpomis užuominomis.

Apibendrinant galima nebent pridurti, jog centras, kaip visa ko pradai ir pabaiga, – tai, sulig gerai žinoma simbolika, alfa ir omega. Dar tiksliau – pradžia, vidurys ir galas, visus šiuos tris atžvilgius kartu išreiškiant vienu skiemeniu AUM, kurį Charbonneau-Lassay gretino su Kristaus emblema ir kurio sąsajos su svastika tarp Luduno [Loudun] karmelitų vienuolyno ženklų mums atrodo itin iškalbingos.<sup>15</sup> Iš tikrųjų šis simbolis, kur kas talpesnis nei „alfa ir omega“, tiesiog neišsemiamas prasmių, yra – vieno iš turbūt labiausiai stulbinančių sutapimų dėka – bendras senajai hindų tradicijai ir krikščioniškajam viduramžių ezoterizmui, ir abiem atvejais tai kartu dar Žodžio simbolis par excellence, Žodžio, kuris iš tiesų ir yra tikrasis „Pasaulio centras“.

*Iš anglų kalbos vertė Dainius RAZAUSKAS*

*Versta iš: Guénon R. Fundamental Symbols.*

*The Universal Language of Sacred Science / Transl. by Alvin Moore, Jnr. – Quinta Essentia: Oxford and Northampton, 1995. – P. 45–53.*

#### PASTABOS:

- [Itin gražiai tokia samprata tebeatsispindi lietuvių kalboje, kurioje savaime *pa-saulis* mena visa, kas *po saule*, t.y. ką pasiekia saulės šviesa, jos „spinduliavimas“. Saulę išivaizduojant centre (kaip kad ir astronominėje Koperniko sistemoje), pasaulį tad savaime žymi apskritimas. Žr. tekstą toliau. – D. R.]
- [Angl. *chrismon*, kitur dar *chrism*, pranc. *chrisme*. Turima galvoje viena iš Kristaus monogramų, sudaryta iš dviejų pirmųjų graikiško Kristaus vardo raidžių: X (chi) ir P (ro). Jau ankstyvosios krikščionybės laikais ji tapo pačios krikščionybės simboliu, o nuo imperatoriaus Konstantino laikų vaizduojama ant sarkofagų, Eucharistijos indų, žibintų bei kitų daiktų. Ilgą laiką XP gyvavo ir tiesiog kaip „geras ženklas“, siejamas su visai kitos kilmės graikų žodžiu *chrēstós* ‘naudingas, palankus, geras, gera lemiantis’. Kartais abi raidės būdavo sukryžiuojamos ir apibrėžiamos apskritimu, taip gaunant figūrą, išties primenančią šešių stipinų ratą. [Žr.: Becker U. Simbolių žodynas. – V., 1995. – P. 122; Cirlot J. E. A Dictionary of Symbols. – London, 1971. – P. 46; Krikščioniškosios ikonografijos žodynas / sudarė Dalia Ramonienė. – Vilnius, 1997. – P. 164; Metford J.C.J. Dictionary of Christian Lore and Legend. – London, 1983. – P. 156.]. – D. R.]
- Verta pažymėti, kad antikinių Vakarų simbolikos „likimo ratas“ labai artimas tiek „darnos ratui“, tiek Zodiako ratui, nors iš pirmo žvilgsnio tai gali ir neatrodyti akivaizdu.
- Be kitų šios tapatybės pavyzdžių, kalbant apie viduramžius, aštuonių stipinų ratą ir aštuonių žiedlapių gėlės žiedą matome iškaltus kits prieš kitą viename skulptūriniame akmenyje senos Šinono bažnyčios fasade, datuotinos, ko gero, Karolingų laikais.
- Lelijos žiedas yra šešių žiedlapių, o lotoso, labiausiai paplituotose atvaizduose, – aštuonių, taigi abu jie prilygsta atitinkamai šešių ir aštuonių stipinų ratams. Dėl rozės, tai jos žiedlapių skaičius įvairuoja, kartu šiek tiek keisdamas simbolio prasmę ar bent jau suteikdamas jai skirtingus atspalvius.
- Chrizmono (kitaip dar *labarum*) figūroje iš Merovingų laikų, kurios reprodukciją pateikė Charbonneau-Lassay (Regnabit. – 1926, March, p. 298), centrinė rozė yra šešių žiedlapių, orientuotų pagal chrizmono šakas, o pats chrizmonas apvestas apskritimu, kuo aiškiausiai liudijančiu jo tapatumą šešių stipinų ratui.
- Tą patį galima būtų pasakyti ir apie chrizmoną rato atžvilgiu.
- Sanskritas teturi vienai vieną žodį *svastika* visoms kalbamo simbolio atmainoms, Terminas *sauvastika*, kurį kai kas taiko vienai iš lyčių skirti nuo kitos (kuri tad viena tesanti būtent *svastika*), iš tikrųjų tėra iš daiktavardžio *svastika* padarytas būdvardis, žymintis ką nors, kas susiję su šiuo simboliu ar jo prasmėmis.
- Tas pat pasakytina ir apie kitus simbolius, skyrium ir apie Konstantino chrizmoną (arba *labarum*), kuriame raidė P kitąsyk yra apversta. Būta nuomonių jį tada esant Antikristo ženklu. Kartais toks požiūris gal iš tikrųjų įmanomas, bet kitais atvejais (pavyzdžiui, katakombose [kur gyveno pirmieji Romos krikščionys – D. R.]) su juo akivaizdžiai negalima sutikti. Panašiai „keturių ženklas“, kuris, be to, yra to paties chrizmono modifikacija, irgi gali būti pasuktas į vieną arba į kitą pusę visiškai nesiejant to su kokiu nors gildijų tarpusavio varžymusi ar noru išsiskirti iš kitų, nes abi lytys aptinkamos ir tos pačios gildijos ženkluose.
- Mes čia nekalbame apie suvis dirbtinį svastikos panaudojimą kai kuriose Vokietijos politinėse grupuotėse, kur jį visiškai savavališkai paversta antisemitizmo ženklu – ta dingstimi, kad jį neva priklausanči vadinamajai arijų rasei, kas yra grynas prasimanymas. [Straipsnis rašytas trečiajame šio amžiaus dešimtmetyje. – D. R.]
- Lietuvių kalba, negana to, apskritai iš visų Europos kalbų yra artimiausia sanskritui. [Skr. *svastika*-, kaip priimta aiškinti, padarytas iš sanskritiško lamės palinkėjimo *su-asti*, neturintčio lietuvių kalboje tiesioginio atitiktens (nekalbant apie atitinkamų veiksmožodžio formų sutapimą: skr. *asti* = liet. *esti*), taigi šį žodį laikyti esant lietuviškos kilmės, kaip kad lyg ir plaukia iš autoriaus užuominos, nėra jokio pagrindo. Kita vertus, abejotinas pats faktas jį šitaip Lietuvos kaime nuo seno vadinus. Net jeigu jis ir tikrai panašiai vadintas, tai veikiau koku ne daugiau nei skambesiu artimu žodžiu, kaip antai lietuvių *švaistikas*, prūsų *Swaixtix*, t.y. Svaistikas ar pan., nors ir tokios prielaidos, be specialių tyrinėjimų, žinoma, tik pirštu ore rašytos. – D. R.]
- Esama įvairių svastikos atmainų, pavyzdžiui, su užapvalintais galais (dviejų sukryžiuotų S pavidalo), kaip kad ant gališkų monetų. Be to, iš svastikos yra kilę ir kai kurios jau tik dekoratyvinės paskirties figūros, kaip antai „graikiškas raktas“ arba meandra.
- Regnabit. – 1926, March, p. 302–303.
- Žodį *intencija* čia reikia suvokti tiesiogine, etimologine reikšme: iš lot. *in-tendere* ‘tempti į, link’.
- [Štai turimi galvoje Charbonneau-Lassay žodžiai: „Penkiolikto ar šešiolikto amžiaus pabaigoje Luduno [Loudun] vienuolyno vienuolis brolis Guyotas išpaisė koplyčios laiptinės sienas ištisa eile ezoterinių Jėzaus Kristaus emblemų, tarp kurių nesyk pasitaiko ir keletas rytietiškos kilmės, tokių kaip *svastika* bei *sauvastika*, AUM ir Nukryžiuota gyvatė” (Regnabit. – 1926, March). – Angliškojo leidimo red. past.]